

El llenguatge

El cèrcol

El substantiu 'círcol', com se sap, és un mot rebutjat per la moderna normativa de la llengua, que hi oposa la forma culta cercle tant per a designar la figura geomètrica com l'associació de persones que tenen un local on poder-se reunir, fer tertúlia amena i honesta, llegir el diari, fer la manilla o el canari, etc. L'ensenyament escolar en castellà de la geometria i les entitats en la denominació social de les quals figurava la paraula «círcol» van contribuir decisivament a la implantació i a l'arrelament d'aquesta forma, avui eliminada de la llengua escrita i de l'expressió correcta i que sols es manté, potser encara, en el nom d'alguna entitat de la qual es podria dir el que deia en una ocasió Pompeu Fabra referint-se a certs escriptors de la seva època: «...era endebades que s'operava sota llurs ulls un treball intens de depuració, d'enriquiment i de refinament de la llengua literària...».

Al costat de la forma cercle existeix també la forma paral·lela cèrcol amb una mateixa etimologia, i que s'usa amb dos significats especialitzats: per a designar les llenques circulars de ferro o de fusta que mantenen unides les dogues de les bótes, bocois, etc, i la joguina consistent en una peça també circular —més exactament, en forma de corona cilíndrica— que el infants feien rutil·lar, donant-li impuls i guiant-la, sia amb la mà sia amb un bastó o mànec ad hoc. El joc del cèrcol havia estat molt popular a casa nostra, especialment als llocs on els infants disposaven de grans espais oberts: a les botigues devien vendre els més refinats però moltes peces procedents de desferres diverses formen uns cèrcols excel·lents, que rutilaven de debò. Sentim, ara, que dels cèrcols en diuen «aros»: vet aquí un altre barbarisme que vol prendre el lloc d'un mot tan genuí com és el nostre cèrcol i al qual caldria barrar el pas.

Però «aro», que és un mot castellà d'origen desconegut o incert, té un significat prou més ampli que no pas cèrcol ja que designa diverses peces caracteritzades per la mateixa forma. En general, doncs, cal traduir-lo —o substituir-lo— per anell i, especialment, anella. També en algun cas s'ha de traduir per riscle però és ja amb uns significats molt especialitzats (les peces d'un sedàs, d'una mola de molí fari-ner).

Albert Jane